

Overweging zondag 16 december 2012

Derde zondag van Advent - Viering Maaltijd van de Heer

Gereformeerde Kerk Loosdrecht

Ds. Stefan Dijkhuizen

Sefanja 3: 14-20 & Lucas 3: 7-20

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

de mensen zijn massaal uitgelopen en ze zijn vol verwachting.

Dat is het raamwerk, dat is de situatie die het evangelie ons schetst vanmorgen: Er is een enorme beweging gaande, het grote publiek is aangeraakt. En we zien de hooggespannen verwachting waarmee ze naar die zonderlinge profeet Johannes, ook wel de Doper genoemd, toe zijn gekomen.

Is dit nu hét moment? Breekt de dag van Heer nu werkelijk aan? Is hij soms die langverwachte Messias...?

Nee, dat ben ik niet, zegt Johannes. Ik ben er alleen om hem aan te kondigen. Maar verder, verwacht niet mij, verwacht het oordeel niet van mij. Ik ben zelfs niet waard om zelfs maar de riemen van zijn sandalen los te maken.

Vorige week hoorden we ook al van Johannes. Hij, de voorloper, liet toen vanuit de gevangenis vragen, of Jezus, over wie zoveel verhalen de rondte deden, degene was die zij verwachtten, of dat ze naar een ander moesten uitzien.

Best wel typisch eigenlijk, want als Johannes zo goed kan vooruitwijzen, waarom is dan hem herkennen zo lastig? Of heeft dat te maken met het feit dat de Messias zoveel sterker dan hem is?

De mensen zijn massaal uitgelopen en zijn vol verwachting...

Het hele moeilijke aan Advent vind ik zelf dat wij ons maar lastig kunnen inbeelden en inleven in welke verwachting de mensen toen leefden, zo rond het begin van onze jaartelling, in Palestina.

Een samenleving waarin vele groepen mensen, ongeorganiseerd en georganiseerd, en soms zelfs in sekten zoals de Essenen, zo reikhalzend uitkeken naar de 'dag van de Heer'. Of in ieder geval naar de komst van de beloofde Messias, de Zoon van David, het koninkrijk hersteld en al die rottige Romeinen eruit. Het kwaad voorgoed verbannen, en alle onrecht verdwenen.

Dat vurig verlangen lijkt soms zo uitgedoofd, misschien door de welvaart. Of door teleurstelling, of onverschilligheid. De wereld is er immers niet heel veel beter op geworden, en de hemel lijkt stiller dan ooit. Als daar überhaupt nog een god is.

Van tijd tot tijd zijn er wel eens onheilsprofeten. Volgens velen wordt het juist komende week spannend, 21 december 2012. De zonnewende, het einde van de Maya-kalender, de omkeer van polen, het einde van deze wereld.

Maar wees nou eerlijk, heel veel meer dan een programma op National Geographic en ontzettend veel gerommel en geblaat op het internet, is het niet. We komen er in ieder geval niet massaal van in beweging.

Gelukkig wel, al is dat nog steeds veel te weinig, door het besef dat we op de huidige manier een leefbare wereld in de weg staan. De explosief gestegen bevolking, de verdeling en belasting van land en grondstoffen, enzovoorts, enzovoorts.

In het evangelie is dus iets op gang gekomen. De mensen geven massaal gehoor aan de roep van Johannes om zich te laten dopen. Dopen met water, want dat is een teken dat je je wilt voorbereiden op de komst van de dag van de Heer. Het is een teken dat je zelf omkeert.

Op het eerste gezicht past Johannes helemaal in dat beeld dat de meeste mensen van een onheilsprofeet hebben: Niet bepaald vlijend en zachtmoedig, trekt hij van leer in woorden over het komende oordeel. De bijl ligt al aan de wortel van de boom. En geen vruchten aan de boom, dat betekent maar één ding: Omhakken en in het vuur.

Niet echt een vriendelijk onthaal van al die mensen die toch zich willen laten dopen. Ik zou het bij een doopgesprek niet zo doen denk ik.

Maar Johannes ziet wat anders. Hij ontkent en ontkracht niet dat oordeel - dat komt er echt - hij ziet de angst en het wantrouwen van de mensen. De radeloosheid.

'Adderengebroed' zijn jullie. Verweksel, nageslacht van de slang. Ook al ben je geboren uit Abraham, is dat je afkomst, je leven dat je leidt wordt gekleurd door angst, door wantrouwen, door een wig tussen jou en God.

En angst, dat is een slechte raadgever. In het hele leven is dat zo, maar zeker ook in religie. We zien hier letterlijk het halfvolle gevolg ervan.

Zijn jullie soms vergeten dat God zelfs uit stenen kinderen van Abraham kan maken?

Hoe hard dat ook moge klinken, in wezen klinkt hierin al door voor God alle mensen meedoen, en niet alleen het volk dat apart is gesteld.

En je kunt je nergens achter verschuilen, of op beroepen, want iedere boom die geen vrucht draagt, zal worden omgehakt en in het vuur geworpen worden.

Een mens, ieder mens, is voor God een ver-antwoordelijk wezen. Ieder wezen moet zelf antwoord geven op Gods roepstem. Geen 'the devil made me do it', geen ontoerekeningsvatbaarheid.

Johannes prikt door het valse laagje heen: Niet even laten dopen en het is allemaal weer goed, want we zijn per slot van rekening ook nog eens familie van.

Johannes heeft door dat mensen in de wortels van hun bestaan vast kunnen zitten in angst en wangedrag. Verslaafd aan giftige krachten, oordelen over elkaar. ...

Wat moeten we dan doen? 'En wij, wat moeten wij doen?'

Tot maar liefst driemaal toe horen we dan die haast wanhopige vraag door verschillende mensen gesteld worden. In het midden van al die heftige taal, met beelden waar wij niet zo veel mee kunnen en die misschien wel veel weerstand oproepen, niet alleen nu, ook toen, in het midden van al die onheilswoorden, horen we die ene vraag steeds weer terugkomen: Wat moeten we dan toch doen?

De mensen lijken radeloos te zijn. Maar wat wil je ook? Hoe zou jij reageren op zo'n onheilsprofeet? Nou ja, inmiddels weten wij vaak heel goed hoe we moeten reageren als iemand kritiek op ons heeft. Gewoon een grote bek terug geven, of nog beter: Op z'n bek timmeren.

Maar hier in de tekst, in het evangelie van vanmorgen, worden de mensen geraakt, van binnen. Ze zijn niet alleen in beweging gekomen, in eerste instantie om zich met de massa te laten dopen, maar ze zijn ook aangesproken. Zoals er verderop staat: Het volk was vol verwachting, en ze vroegen zich af, letterlijk 'ze overlegden in hun harten', er was een dialoog in hun hart, of hij, Johannes misschien de Messias was.

Dat opent ook de weg naar ons. Want Johannes weet de mensen zo aan te spreken dat ze zichzelf vragen gaan stellen, grote vragen. Hij prikt door de oppervlakte heen, door de publieke opinie, en legt de levensvragen van mensen bloot.

En is dat ook niet wat er hier zou moeten gebeuren, iedere zondag weer: We laten ons door die oude verhalen raken, we laten door ons heen prikken. En het doet ons vragen stellen. We komen met onze grote vragen bij God, bij elkaar, wat moeten we toch doen, en wie is Jezus voor ons?

Wie zijn eigenlijk degenen die hier die vraag stellen aan Johannes? Tot driemaal toe.

Wat vlak vertaald allereerst 'de mensen', de menigte, of de schare zoals we dat uit oudere vertalingen nog kennen. Voor het eerste duiken ze hier in het evangelie op, en reageren ze op de boodschap.

De schare, alle mensen dus, groot en klein, de schare om wie Jezus later met ontferming beroerd zou raken. De schare ook die hem binnen een jaar aan het kruis wil nagelen.

Het zijn als tweede de tollenaars die de vraag stellen. Collaborateurs, samenheulers met de gehate vijand. Ze persen hun eigen mensen af. Wat moeten zij wel niet doen om hun oordeel te ontlopen?

En tot slot de soldaten. Waarschijnlijk niets eens Joden. Zonder enige twijfel nog veel discutabeler volk dan de groep voor hen. Maar ook zij stellen dezelfde vraag: 'En wij, wat moeten wij doen?'

Als je dat even tot je door laat dringen, dat zij, uitgerekend deze mensen, hun levensvraag bij Johannes durven neerleggen, dan kun je niet anders, of je gaat zelf ook meedoen.

En het antwoord dat ze krijgen, is verrassend mild. Johannes is niet alleen een goede toekomstprediker, hij geeft ook hele concrete, en haalbare aanwijzingen hoe je kunt leven.

Want hoe heftig de onheilswoorden ook klinken mogen, uiteindelijk gaat het om het delen van kleren als iemand het koud heeft, om het delen van eten als er honger is. Om niet meer te vragen dan wat afgesproken is. Om niet af te persen, te chanteren, en om tevreden te zijn met wat je toekomt.

We weten niet hoe de mensen precies hierop hebben gereageerd. We horen wel dat ze vol verwachting zijn. Is hij misschien de Messias?

Maar Johannes weet van zijn taak. Vooruitwijzen. En dat doet hij. 'Ik doop nog alleen maar met water, maar Hij die na mij komt, doopt jullie met de heilige Geest en met vuur.'

Het woordje 'vuur' komt wel drie keer terug. Voor ons is dat wat vertroebeld met allerlei middeleeuwse beelden van vage- en hellevuur. Als straf. Maar vuur is in de Bijbel vooral reinigend, iet was uitzuivert. Als Jezus komt, zal Hij ons de Geest geven, de adem van God, en zuivert hij uit waar het werkelijk om gaat; mens onder de mensen, kind van God. Geen slangengedrag meer, maar nieuw leven, vruchtdragend.

Het volk was vol verwachting. Hij komt. Dat in wezen de enige goede titel voor de Bijbel, zo schreef ooit de theoloog Noordmans.
En wij, wat moeten wij doen?

Wie durft zich te laten ontgiften?

Wie durft zijn harde steen te laten breken, tot op de wortel van je bestaan?

Gif wordt wijn, en steen wordt brood.

Een slokje, een hapje, maar doe het maar, doe het om Mij te gedenken.
In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.